

Bárdos Deák Ágnes

Olvasónapló

(Vágvölgyi B. András: *éNeMeM indián*. Noran kiadó 2006.)

I.

Egy percig tartott a várva várt eső – vagy csak annyira elmerültem az olvasásban, hogy az Idő röpiült (mint mostanában egyébként rendszeren). Olvasás, írás – ebben a sorrendben – röpiíti életem idejét immár majd' félévszázada, s gyermeknek, vagy/és varázslónak érzem magam azóta is, ha ezeket a dolgokat művelem. Aki ír – mert olvasni, szinte magától értetődő, hogy mindenki olvas, mondanám, ha nem lennének a szomorú statisztikák –, tudja, hogy kicsoda csoda a teremtő képzelet materializálódása, mikor az *anyag* az üres oldalt betöltő jeleken túli *nyelv*, a legelvontabb rendszerek egyike.

„*éNeMeM indián*”. Ezt olvasom. S a többiek mind, akik ezt olvassák, velem együtt jól tudják, vagy, ha (eddig) nem, hát a könyv végére megtudják, hogy a magyar irodalom határmezsgyéjét elsől, s kifogyhatatlan kedvvel és elszántsággal megművelő íróval randiznak, bár nem térben, de valami furcsa érzéki valóságban mégis.

Vágvölgyi B. András az (újság)írást a *Hunter S. Thompson*-i neozsurnalista iskola szellemében űzi, a hazai média-űrben a katartikus Nagy Bumm-ot, s vele az új (köz)élet vízióját megidéző Magyar Narancs felbukkanása óta napjainkig, az éleslátás, humor, valamint a kíméletlen kritika gyakorlatával élő sajtóorgánumokban.

S hogy hab legyen a tortán, az olvasó kedvét keresve ez egyszer, mert ma jó napom van, elmondom azt is, hogy reggeli depresszió ellen reggelire Tarantinot nézek – a napi továbbélést biztosító menekülési útvonalat keresve –, akinek nagyságát azóta látom *igazán*, mióta *VBA* felnyitotta szememet a látásra.

Ez egy kicsit több információ a kelletténél, de azért: csak tessék! (idézet a *Ponyvaregény* című Tarantino filmből)

Ilyen tanító bácsit képzeltem volna mindig magamnak, ha annak idején – ifjúságom kezdetén, mikor még járhattam volna iskolába –, lehetett volna képzelni bármi mást a központilag hipnotizálnál.

– Tudod mitől vagy te *ilyen*? – kérdezte a minap jóakaróm, az *ilyent* egy verbál terrorista mimikrijével köpve orcámba. – Attól, hogy a mamád *mozgalmár* volt, *anno*.

– Gondolod? – suttogtam szemlesütve, s padlót fogtam a rémes felismeréstől.

– Az beleivódik az ember zsigereibe, mint a gyerekkori trauma...

– Ja. – rándultam össze egészen aprócskára, a feketelyuk küszöbön magamat mégis megrázva. Gyerekkori beidegződés; hátha mégis Csipkerózsikává, vagy valami más, jelentéktelen szende szüzzé válhatok az időnél gyorsabban. – Szar ügy. De mit tehetek róla? Azaz: magamért?

– Semmit. Lazíts. Nem kell minden pillangószárny suhogásból forradalmat delirálni, aztán az élére állni a zombik táncának.

– Mardi Gras? – kerestem új helyem a világban; kómából felriadt Csipkerózsika.

– Az igen! Oda elmehetnél még. Vagy a *Don Juan* sátrába.

...hogy is jutottunk ide? Ja, a rossz nevelés, s hogy lehetett volna jó is, ha anno, kilenszázhetven-valahányban Vágvölgyi tanár úrba botlottam volna. Vágvölgyi B. András ugyanis tanít, igazán; saját és mások filmjein keresztül tanítja az életet, kegyes és kegyetlen álmokon keresztül vezetgetve az ifjúságot a felismerésig, hogy a *La Granda Opera*, ha szépek tetszik is, telis teli van útvesztőkkel, s mikor leginkább rákattannánk az ízére mégis, jön a vége főcím: The End, Ende, etc, kinek milyen nyelven nyilatkozik meg az *Univerzum Misztériuma*. A *VBA-HST* iskolában ez lenne az utolsó vizsga, ekkor lépne a képbe a bennünk rejtőző Indián, aki bátor, erős és okos, ember a talpán a fogvacogástól a könnyein át a végtelenre fókuszált tekintettel, „(...) és tovább”. Gondolom, sokakban, de egy generációban biztos felsejlik most *Cseh Tamás* utolsó-lélegzet-visszapréselt hangján a *bereményis* folytatás: „és nem lesz más csak igazán, és nem lesz más, csak csakugyan”. És aztán, hej...

Mert, by the way, az éléshez nem elég megszületni. Ami utána jön – az kedv kérdése. A kedvünket pedig ne ronthassa el senki kicsinyesség, lustaság, önérdekből fakadó bírvagy és egyebek okán. Ez lehetne *Vagesz* filozófiája dióhéjban, egy csikos lányregény motójába verve. Nem szégyellem, hogy *Kertész Erzsébeten* nőttem fel én is, bár, ha *Hunter S. Thompson* előbb jött volna, s vele a doktor *Vágvölgyi B.*, talán nem lett volna oly váratlan a pofára esés. *Tom Wolfe Kandirozott mandarinzelé színű áramvonala* azonban még időben elért (szintén neozsurnalista), vagyis elértem én a karnyújtásnyira lévő szabadságot – ennyit a könyvek szerepéről az emberiség történetében. Itt és most azt kell mondanom, hogy a szeretetre, a határtalan kíváncsiságra, és az együttérzésre való képességemen túl mindent a könyveknek köszönhetek. Úgyhogy pontosan meg tudom állapítani, melyik iromány mennyit ér a túlélési technikák szempontjából nézve.

II.

Az „*éNeMeM indián*” mémként működik, ahogy a címben rejtekező üzenet kódolja – akár tud erről a többletről a szerző, akár nem. Ha nem, hát most megtudja ezt is, midőn újabb rétegét tárja fel szövegeinek egy szemfüles, értő, s rajongó olvasó(ja). Ja. Lássuk, mit lehet hát kiutánozni a *Vágvölgyi B. András* életművének eddigi fősodrát összefoglaló könyvből. Szakmai alaposágot mindenképp, mint elengedhetetlen feltételét a közírásnak, aztán, az emberiség szerteágazó idejének és tereinek eseményei közt mutatkozó összefüggések szakadatlan feltárásának igényét, valamint a lelkesült kalandvágy elaborálásának technikáját; hiszen, aki ír, az valójában a seggén kénytelen ülni, elszakítva mindentől, ami az életben paralel zajlik, kivonva magát a való világ forgatagától egy darab időre.

Türelem, kitartás, lemondás; ezek mind erényei írónknak, miként a legfőbb erények leges-legfőbbike is; a sosem nemuló, s gyakorlatilag és filozófiailag kikezdhethetetlen természetű lelemény: a *Humor!*

A VBA életmű tetemes, mint azt a fülszöveg mutatja; többek közt a kortárs délkelet-ázsiai, s első-sorban japán kultúra újrahazanosítása a XX-XXI. századi magyarországi felhasználó javára is ennek az életműnek köszönhető. Szintúgy a már említett mester, *Hunter S. Thompson* munkásságának, s azon keresztül az *Amerikai Álom* kritikájának és összeomlás-történetének feltárása. De a legfontosabb, az életműből eltanulható, s újabb reneszánszát élhető üzenet a lankadatlan figyelem szükségességének eszméje, amely mentén a körülöttünk zajló eseményeket folytonosan elemeznünk kell, hogy türelmünket, kedvünket, s ad absurdum: ép eszünket ne veszítsük földi időnkben, mely nekünk adatott.

Földi időnk, vagyis az *éNeMeM indián* az előszó szerint (a szerző szerint) „az 1998-as *Narancs Blue* c. kötet folytatása más eszközökkel, ám jelentős helyzeti különbséggel. A *Narancs Blue* megjelenése idején a szerző még roppantul közel állt ahhoz a majd tízéves periódushoz, melyet egy rendszerváltó kétheti-, majd hetilap szerkesztőségében töltött. Az bevezetés volt, a neozsurnalizmusba, általában is az újságíráshoz, a tényirodalomhoz. E karsú kötet itt inkább kivezetés ugyanebből, búcsú a fegyverektől, egy pályakorrekció hangkulisszái. A léthelyzet most a teljességgel szabadúszó értelmiségi lét, mondhatni trapézmutatványok védőháló nélkül a vadkapitalizmus viszonyai között, érett korban nomadizálás, indián élet 1998 és 2006 között”.

Ugye milyen vicces? Erről beszéltem.

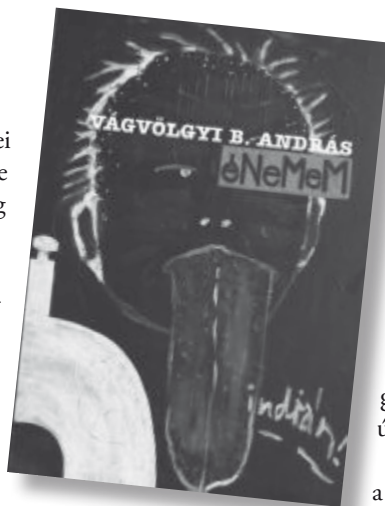
Szűcs Károly

Vágvölgyi dada

(Vágvölgyi B. András: *éNeMeM indián*. Noran kiadó 2006.)

Énem indián, mondja Vágvölgyi B. András – továbbiakban VBA – legutóbbi könyvének címe. A borítón neonzöld élfényben megvillanó haj, vörös arc, hatalmas kék nyelv ránk öltve. Ő az a fickó, akit a szerző indiánnak nevez. A gyermekkori vizualitás közismert jelképe a hatalmas ránk öltött nyelv. Jelentése: nyazsgem. Tehát indián és nyazsgem. VBA identitás térképének ez a két fő eleme. De hogy jön mindez a könyv valódi tartalmához? A kiöltött nyelv nem más, mint VBA dadaista szellemi gesztusa.

Az Énem indián VBA 1998 és 2006 között publikált írásaiból válogat. A kötet egyenes folytatása a *Narancs Blue*-nak, amely az 1998-at megelőző tíz év termését gyűjtötte össze. Az író számára is nyilvánvaló a folytonosság, ezért az *éNeMeM indián* kötetben

azonnal el is határolja magát a megelőző korszaktól. Teszi mindezt a szerzői identitásra hivatkozván. A *Narancs Blue* bevezetés a neozsurnalizmusba, ezen belül is a gonzó újságírásba, amely „tudósítás, helyzetjelentés, önfényező kisipar, felelősségteljes magánmitológia, felelőtlen közepoz”, valamint a gonzóságra vonatkoztatva „bizarr, féktelen, extravagáns stb. különösen az így jellemzett személyes újságírás...”.

VBA legújabb könyvében ekként húzza meg a határvonalat a 90-es évek és az ezredforduló attitűdje között: „Az bevezetés volt a neozsurnalizmusba, általában az újságíráshoz, tényirodalomhoz. E karsú kötet itt inkább kivezetés ugyanebből, búcsú a fegyverektől, egy pályakorrekció hangkulisszái. A léthelyzet most teljességgel szabadúszó értelmiségi lét...”.

VBA szerint a szabadúszó értelmiségi-indiánok „rézfúvással foglalkoznak, valamint dadaizmussal, hiszen a terep mégiscsak Ká-Európa leginkább, ahol a létezés maga a megvalósult dada. E dadaizmus legtöbb esetben szociálpolitikai és társadalomkulturális jellegű, az itt egybegyűjtött publicisztikák, riportok, szösszenetek ilyesmivel foglalkoznak.”

A kötet cikkei alapján egyértelmű, hogy VBA elsősorban a kultuszok (újja)születését kívánja tetten érni. Három nagy toposz köti le a figyelmét: a ká-európai politika karakteres idiotizmusa, a média valóságcsináló mechanizmusa, valamint az alternatív- és pop kultúra impresszív jelenségei. Mindezek a szálak nem egy esetben a valóságban is szorosan összefonódnak, VBA írásaiban a szerző gonzóista, színes idiánszöttes módján szintúgy, és végül a nézőpont nagy perspektívájában valahol a kulturantropológia környékén nyerek el a maguk logikai szintaxisát.

VBA első és utolsó nagy politikai szerelme a Fidesz. Ám a szerző hübrisz hordozója a mai Fidesz nézőpontjából, és megfordítva: számára a politikai ösbűn megtestesítője a Fidesz konzervatív, populista váltása. Kölcsönösen kiátkozottak, ami elől egyikük sem menekülhet, így hát VBA kedvelt témája a „Fidexizmus” – ahogy ő a jelenséget nevezi, és Orbán Viktor. Az Orbán-kritika jó alkalom VBA számára, hogy felfedezze a rendszerváltás óta kifejlődött hazai politikai és üzletember jellegzetes típusát, azt az urat, akit ő *pozitív gecinek* nevez. Ez pofátlanul önző, elvtelen, ám rendkívül sikeres fajta, ami természetesen nem csak Fidesz, de komacs – értsd komcsi – változatban is megtalálható (*Februári üzenet*). VBA másik kedvelt típusa a *magyar tabó*, akinek több a foga, mint az IQ pontja. Összszemzeti szinten pedig „minden egyes zsenigyanús magyarra jut legalább 3-4 vadállati buta egyed” (*Szalacsi népe*). A kisszerűség és a középszer nemzeti panteonjában felvonultatja még Bayer Zsoltot, Kádárt – aki mindemellett gazember is –, valamint érintőlegesen sorra kerül Medgyessy és Horn Gyula. A Fidesz leépülésének odüsszeiája folytatódik a párt értelmiségének elsüllyedésével (*Hová tűnt a sok virág; Történelmi bosszú*), illetve a párt „polgári” metamorfózisával (*A lábjegyzet nézőpontjából*). De minthogy van élet, azaz van történelmi butaság a Fideszen innen és